

GALLOWAY

ŠLECHTITELSKÝ PROGRAM

Šlechtitelský program plemene galloway

1. Charakteristika a historie plemene

Plemeno galloway je zmiňováno již v písemnostech z dob římské okupace britských ostrovů. Bylo tehdy popisováno jako podivné, robustní, černé a úplně bezrohé plemeno skotu, které se na starém kontinentu vůbec nevyskytovalo. Kladně byla hodnocena i kvalita masa. Toto plemeno se v dávných dobách vyskytovalo výhradně na britských ostrovech a to hlavně v jihozápadní části dnešního Skotska, kde je krajina velmi členitá, pahorkatá s vysokými srážkami a s hustými dubovými lesy. Stáda se pásala v četných údolích řek i v blízkosti mořského pobřeží, na orných půdách, přirozených pastvinách, lesních pasekách i ve vysokých horách. Díky tomuto vývoji získalo plemeno galloway nesmírnou odolnost a tvrdost, a proto si jej v pozdějších dobách oblíbili místní chovatelé. Bohužel se z těchto dob dochovalo jen velmi málo dokumentů, jelikož v roce 1851 v muzeu Highland and Agricultural Society v Edinburghu shořely téměř všechny záznamy. Zůstaly pouze listiny z již výše uvedeného římského dobývání a také to, že nikdo přesně neví, jak vlastně toto plemeno vzniklo a jak získalo dominantní bezrohost.

Galloway je extenzivní masné plemeno dosahující vysokého věku, výborné plodnosti se snadným průběhem porodů, s výrazným mateřským pudem a při vynikající vitalitě narozených telat. Je to plemeno s pozdějším tělesným vývinem, nesmírně tvrdé a odolné, kterému se více daří spíše v horších klimatických podmínkách. Z toho vyplývá, že chov by měl být situován celoročně venku, bez zvláštních nároků na ustájení. Toto plemeno lze považovat za velmi moderní, protože má takové vlastnosti, které odpovídají dnešním požadavkům spotřebitelů na chov v souladu s přírodou, na péči o krajinu a ochranu zvířat a především na zdravé nezávadné a diabetické potraviny. Kvalita masa plemene galloway hraje důležitou roli. Již při chudé nabídce živin je plemeno na základě výborného zužitkování krmiva schopno dávat maso nejvyšší kvality, jehož jedinečné aróma mluví samo za sebe. Maso se vyznačuje jemnými svalovými vlákny a vyváženým mramorováním (intramuskulární uložení tuku), a proto je šťavnaté a jemné. Poměrně vysoký podíl výživně fyziologických hodnotných nenasycených mastných kyselin činí z masa plemene galloway zdravou a chutnou potravinu. Plemeno galloway, tak jako ostatní masná plemena skotu chovaná po celém světě, musí být zapojeno do objektivních šlechtitelských činností, aby neustále docházelo k jeho rozvoji.

2. Chov plemene galloway ve světě

Od roku 1881, kdy byla založena první plemenná kniha tohoto plemene na území Velké Británie, začala skutečná chovatelská práce a i jeho rozšíření do celého světa. První vlna exportů byla poplatná tehdejší době, kdy se celá řada lidí stěhovala do nového světa, tedy USA a Kanady a brala s sebou i svůj majetek. Další rozšíření následovalo do britských kolonií Austrálie, Jihoafrické republiky, Nového Zélandu apod. Na našem kontinentu nastalo rozšíření plemene a vznik Plemenných knih až prakticky po skončení 1. světové války a zejména v 50. – 60. letech 20. století. Největší rozšíření v Evropě je v současné době v Německu.

3. Historie a stav chovu plemene galloway v ČR

V České republice se toto plemeno chová od roku 1991, kdy byla dovezena první skupina těchto zvířat právě z Německa a také z Rakouska. V dalších letech následovaly další dovozy tohoto plemene k nám, zejména do oblasti Šumavy a Jeseníků. Založením plemenné knihy a vznikem Klubu chovatelů GA se šlechtitelská práce u nás dostala na vysokou úroveň, což každoročně dokumentují výsledky dosažené v kontrole užitečnosti masných plemen skotu. Oceněním práce

našich chovatelů bylo i pozvání na ustavující kongres Světové gallowayské organizace v roce 1998, jejíž jsou chovatelé z ČR aktivními členy.

4. Chovný cíl a standard plemene

4.1. Chovný cíl

Toto plemeno je chováno jednak pro produkci kvalitního hovězího masa, ale i na údržbu krajiny v oblastech, kde se již jiná intenzivnější plemena nechovají, proto by měla selekce být zaměřena i na tyto druhotné užitkové vlastnosti:

- nenáročnost - jedinec musí maximálně využít celoročně pouze přírodní zdroje krmiva (bez příkrmu jadrnými krmivy)
- odolnost
- dlouhověkost - pro produkci plemenných zvířat by měly být upřednostňovány plemenice, které pocházejí z rodin s vysokou dlouhověkostí a odolností
- mírumilovnost - plemenice nervózní, případně i rabiátnější povahy, včetně jejich potomstva by neměly být využity k další reprodukci
- silná soudržnost stáda - v chovu by měla působit pouze zvířata se silně vyvinutým stádovým pudem
- výrazné přírodní instinkty

4.2. Základní parametry chovného cíle

4.2.1. Produkční ukazatele

Dobrá reprodukce a plodnost je u všech masných plemen skotu rozhodujícím předpokladem ekonomiky chovu. Na jejich výsledcích, vyjádřených v konečné fázi počtem živě narozených telat, se podílí stejnou měrou obě pohlaví, tedy jak plemenice tak plemenici. Objektivním kritériem hodnocení plodnosti je především počet zabřezlých plemenic a počet živě narozených telat na 100 krav základního stáda. Kromě genetických předpokladů je však reprodukce v nemalé míře ovlivněna i dalšími činiteli jako je zdravotní stav, úroveň výživy zvířat a způsob jejich odchovu. Pro rentabilitu chovu je nutné odchovat alespoň 95 telat na 100 krav základního stáda při mezidobí kolem 365 dní. K zajištění dostatečného počtu zvířat pro účely čistokrevné plemenitby i užitkového křížení je nezbytné využívat všechny dostupné způsoby reprodukce, které vyhovují systému chovu masných plemen.

4.2.1.1. Plemenice

- počet odchovaných telat na 100 krav základního stáda - minimálně 95
- hodnocení obtížnosti porodů vyjádřené procentem snadných porodů podle platné metodiky KUMP - min. 95 %
- věk plemenice při 1. otelení - 28 – 36 měsíců (první zapuštění jalovic se doporučuje po dosažení 20 měsíců věku při minimální hmotnosti 360 kg)
- průměrné mezidobí – 360 - 400 dní, při hodnocení tohoto ukazatele je třeba zohlednit využití embyotransferu
- dobré mateřské vlastnosti

4.2.1.2. Plemenní býci

- dosažená březost po skončeném připouštěcím období
- hodnocení průběhu porodů a jejich obtížnost

4.2.2. Růstová schopnost

Kontrola užitkovosti masných plemen je základním prostředkem při šlechtění plemene galloway a zajišťuje důsledné naplnění selekčního i šlechtitelského programu.

Systém zjišťování hmotností je prováděn na základě „Metodiky kontroly užitkovosti skotu bez tržní produkce mléka“ v rámci KUMP.

a) **hodnocení růstové schopnosti** – hmotnost ve 120, 210 a 365 dnech

b) **masná užitkovost**

Posuzování masné užitkovosti bude na základě dosažených přírůstků v období jeho intenzivního rozvoje v porovnání s vrstevníky populace, dále i finální hmotnost při porážkách.

4.3. Hodnocení exteriéru

Hodnocení zevnějšku provádějí inspektoři ČSCHMS dle „Metodiky popisu a hodnocení zevnějšku masných plemen skotu“ a je evidováno v databázi KUMP ČSCHMS. S výsledkem hodnocení zvířete je chovatel seznamován prostřednictvím tiskové sestavy, která obsahuje identifikační údaje zvířete a chovatele, bodové hodnocení jedince, výšku v kříži, hmotnost v den vážení, jméno hodnotitele a datum provádění bonitace. Klást důraz by se měl zejména na užitkový typ, osvalení, tělesnou stavbu a hlavně končetiny, které jsou u plemene galloway jednou z rozhodujících kategorií. Nedílnou součástí popisu exteriéru zvířete bude i vyjádření jeho vad, které jsou popsány v plemenném standardu. Hodnocení zvířat bude prováděno v chovech, při výběrech plemenných býčků, případně při hodnocení na výstavách.

Součástí lineárního hodnocení zevnějšku je v příloze šlechtitelského programu (v tabulkové části za textem) bodové hodnocení výšky v kříži a hmotnosti pro všechny věkové kategorie.

Hodnoceny jsou tyto kategorie (ve věku):

Telata – ve stupni KU „A“ ve věku 171 – 290 dní, ve stupni „B“ ve věku 171 – 250 dní

Břeží jalovice

Krávy - po 3. otelení (na žádost chovatele i v jiném období)

Plemenní býci - při základním výběru

Plemenní býci starší pěti let – pouze na žádost chovatele

4.4. Standard plemene

Srst hustá, pružná podsada, dlouhé zvlněné pesíky

Zbarvení	Anglicky	Zkratka
Černé	Black	B
Červené	Red	R
Žlutohnědá až stříbrohnědá	Dun	D

Bílé s černou pigmentací	White (Park) Black	W(P)B
Bílé s červenou pigmentací	White (Park) Red	W(P)R
Sedlové černé - s bílým sedlem	Belted Black	BB
Sedlové žlutohnědé až stříbrohnědé - s bílým sedlem	Belted Dun	BD
Sedlové červené – s bílým sedlem	Belted Red	BR
Lehce strakaté - bílé až šedé na černém základu	Rigget	RI

Zbarvení zvířat musí odpovídat popisu barevných rázů (viz obrazová příloha).

Hlava	<p>krátká a široká</p> <p>bezrohá, bez jakýchkoli náznaků rohů, volných rohů nebo dalších rudimentů</p> <p>uši středně dlouhé, dobře osrstěné, lehce směřující dopředu, správně postavené = "za deset minut 2 hodiny"</p> <p>oči tmavé, velké a výrazné</p> <p>široký mulec</p>
Tělo	<p>malého až středního rámce</p> <p>trup hluboký, kompaktní, symetrický</p> <p>hluboký hrudník, u krav s vyvinutým lalokem</p> <p>správně zaúhlená a dobře osvalená lopatka</p> <p>dobře zaúhlená žebra</p> <p>hřbet dlouhý, rovný, pevný</p> <p>pevná bederní partie</p> <p>nevýrazné kyčelní klouby</p> <p>dobře osvalené</p> <p>hluboké a plné slabiny</p> <p>kostra jemná</p> <p>ocas správně nasazený, u krav je přípustný lehce zvýšený kořen ocasu</p>
Končetiny	<p>správně zaúhlené, suché a pevné</p> <p>široké a pevné paznehty</p>

Vylučující znaky pro zápis do PK

- velmi těžká hlava
- netypické postavení uší
- náznaků rohů, volných rohů nebo dalších rudimentů
- silně vyjádřený kapří hřbet
- odchylky zbarvení
- genetické vady

4.5. Cíle šlechtitelského programu

Kategorie	Hmotnost ve věku (kg)		Výška v kříži (cm)
	210 dnů	365 dnů	
Býčci	215	320	118
Jalovičky	185	275	114
Kategorie	Hmotnost (kg)		Výška v kříži (cm)
Prvotelky	540		128
Krávy (po 3 otel.)	595		129
Plem. býci nad 3 roky	700		134

5. Selekční program

Selekční program je soubor opatření, který má za cíl, na základě objektivně zjištěných vlastností zevnějšku, růstové schopnosti a užitkových vlastností, vybírat pro plemenitbu přednostně ta zvířata, jejichž uplatnění v populaci směřuje k naplnění chovného cíle. Jelikož se populace jako celek vyvíjí, mění se průběžně i konkrétní požadavky selekčního programu.

5.1. Matky býků

Za matky plemenných býků budou vybírány pouze krávy zdravé, s odpovídající plodností, dobrými mateřskými vlastnostmi a se známým původem zapsané v oddílu „A“ plemenné knihy. Příslušná kritéria selekce pro všechny rozhodující oblasti, tj. reprodukci, lineární hodnocení zevnějšku a plemenné hodnoty, stanoví Rada plemenné knihy galloway a to na základě průměrných výsledků populace. Zařazení plemence do kategorie matek býků není trvalého rázu a bude upřesňováno podle výsledků zjišťovaných v kontrole užitkovosti. Ve sporných případech rozhoduje o zařazení plemence mezi matky býků Rada plemenné knihy plemene galloway.

Obecné podmínky pro výběr matek býků

- *zápis do plemenné knihy v oddíle A*
- *dobrý zdravotní stav*

5.2. Otcové býků

Pro zařazení plemenného býka do této kategorie budou volena přísnější hlediska než u býků směřujících do užitkového křížení. Býci takto vybraní by měli být nasazováni do stád se záměrem cíleného připařování a produkce nových zájmových linií plemenných býčků.

Příslušná kritéria selekce pro všechny rozhodující oblasti, tj. reprodukci, lineární hodnocení zevnějšku a plemenné hodnoty, stanoví Rada plemenné knihy galloway a to na základě průměrných výsledků populace, dále rozhoduje o zařazení jedince mezi otce býků ve sporných případech.

6. Produkce a výběr býků do plemenitby

Vzhledem k systému chovu tohoto plemene se odchov potencionálních plemenných býčků bude provádět *zásadně formou odchovu u majitele*, při splnění požadavků v rámci KUMP pro toto plemeno.

6.1. Obecné podmínky pro výběr býčka do odchovu

- Pochází od vybraných rodičů z chovů zapojených do KUMP stupně „A“
- Býček splňuje kriteria pro výběr býčků do odchovu vyhlášené Radou plemenné knihy
- Má ověřen původ v souladu s platnou legislativou
- Zdravý býček odpovídající podmínkám KDZ
- Splňuje standard plemene

Plné zařazení býků do plemenitby je vhodné po dosažení 18 měsíců věku.

6.2. Import býka ze zahraničí

Pro zařazení býka do plemenitby v ČR musí být plemeník ohodnocen a vybrán komisí složenou z delegovaných zástupců ČSCHMS. Členy komise navrhuje, volí a schvaluje Rada plemenné knihy galloway. O každém výběru je vyhotoven „výběrový protokol“ (viz bod 6.3.).

- býček musí odpovídat požadavkům standardu plemene
- selekční kritéria budou upřesňována Radou plemenné knihy (PK) galloway

6.3. Způsob a kritéria pro hodnocení a výběr býků do plemenitby

Býci jsou vybíráni komisí složenou z delegovaných zástupců ČSCHMS a Klubu galloway. Členy komise navrhuje a schvaluje Rada plemenné knihy galloway. Ve sporných případech rozhodnutí výběrové komise se bude postupovat dle schváleného reklamačního řádu ČSCHMS. O každém výběru je vyhotoven „výběrový protokol“, který obsahuje zejména:

- místo a datum výběru
- datum narození
- chovatel a majitel býka
- seznam členů komise
- identifikační údaje býka
- výsledek lineárního hodnocení
- výsledek výběru:

1. Vybrán - do „Přirozené plemenitby a inseminace“ (linie ZGA*)

Při hodnocení exteriéru při základním výběru je požadována minimální hodnota 6 bodů v každém z 10 hodnocených ukazatelů (povoleno 1 x 5 bodů za velikost těla).

- do „Přirozené plemenitby“ (linie ZGA*)

Ve všech ostatních případech, kdy není splněna podmínka dle bodu 1.

2. Odročén

3. Vyřazen nebo vyřazen před základním výběrem (nevybrán do plemenitby)

* zkratka platí až do vyčerpání pořadového čísla ústředního registru uvnitř linie (do čísla 990)

- linie a přidělený registr z ústředního registru plemeníků (linie se přiděluje dle výsledku hodnocení zvířete při základním výběru)
- případně další údaje v souladu s platnou legislativou

7. Testování a posuzování (KUMP)

Testování a posuzování je prováděno dle „Metodiky kontroly užítkovosti skotu bez tržní produkce mléka“ a hodnocení exteriéru je prováděno dle metodiky pro „Lineární popis a hodnocení zevnějšku masných plemen skotu“. Základní metodické postupy testování a posuzování i odhadu plemenné hodnoty stanovuje vyhláška MZe k plemenářskému zákonu.

8. Plemenné hodnoty

Odhad plemenné hodnoty je prováděn pomocí víceznakového animal modelu (individuální model jedince). Podle naměřených hodnot v KUMP je souběžně stanovena plemenná hodnota pro přímý efekt, plemenná hodnota pro maternální efekt a u krav hodnota pro trvalé mateřské prostředí. Vzhledem k tomu, že v kontrole užítkovosti jsou v jednotlivých chovech podchyceni jak kříženci s masnými plemeny, tak i masná plemena, tvoří si tyto jedinci navzájem vrstevníky. Odhad plemenné hodnoty je proto prováděn souběžně jedním výpočtem pro všechna plemena se zohledněním plemenných skupin a heterozního efektu. Způsob, systém a počet vyhodnocovaných ukazatelů v rámci výpočtu plemenných hodnot se může měnit a doplňovat s ohledem na požadavky respektující šlechtitelské postupy definované tímto šlechtitelským programem.

Hodnocené vlastnosti:

- průběh porodu
- hmotnost při narození
- hmotnost ve věku 120 dnů
- hmotnost ve věku 210 dnů
- hmotnost ve věku 365 dnů
- lineární hodnocení zevnějšku

Způsob hodnocení je popsán modelovou rovnicí, ve které jsou uvedeny efekty genetické a efekty chovatelského prostředí, které ovlivňují naměřenou užítkovost.

Výsledky kontroly dědičnosti jsou publikovány jako plemenné hodnoty (PH) nebo jako relativní plemenné hodnoty (RPH). Pro stanovení relativní plemenné hodnoty je využívána standardizovaná směrodatná odchylka 10. Pokud neupravuje publikování plemenných hodnot samostatný předpis ČSCHMS, stanovuje základní podmínky pro publikování výsledků kontroly dědičnosti rada PK.

Relativní plemenné hodnoty, které jsou publikovány

Růstová schopnost

- PePP   RPH pro průběh porodu a hmotnost při narození v přímém efektu
- PeRu   RPH pro růst v přímém efektu
- MePP   RPH pro průběh porodu a hmotnost při narození v maternálním efektu
- MeRu   RPH pro růst v maternálním efektu

Lineární hodnocení

- TR RPH pro tělesný rámec
- KT RPH pro kapacitu těla
- OS RPH pro osvalení
- UT RPH pro užitkový typ

9. Rozsah zjišťování známých vad a zvláštností

Klub chovatelů plemene galloway a ČSCHMS Praha ve spolupráci s útvarem genetiky SVÚ Brno bude uplatňovat taková opatření, která zajistí účinnou eliminaci genetických vad a zvláštností bez významnějšího snížení genetického zisku. Zjišťování známých vad a zvláštností bude realizováno na základě podkladů z útvaru genetiky SVÚ Brno. Přitom bude respektovat postupy realizované v zahraničních populacích. Rozsah sledovaných vad a zvláštností bude rozšiřován podle potřeb v souvislosti se stupněm poznání.

10. Způsob vyhodnocování výsledků šlechtění plemene

Vyhodnocení realizace šlechtitelského programu a porovnání dlouhodobého vývoje vyhodnocuje Rada plemenné knihy plemene galloway ve spolupráci s ČSCHMS. Výsledky zpracovává na základě dat z kontroly užitkovosti ČSCHMS. Zveřejňování je realizováno formou uzávěrky KUMP v tištěné formě i ve formě umožňující dálkový přístup (na webových stránkách ČSCHMS), příp. jinou formou.

11. Obecná ustanovení

Nedílnou součástí tohoto šlechtitelského programu je metodika pro „Lineární popis a hodnocení zevnějšku masných plemen skotu“, „Metodika kontroly užitkovosti skotu bez tržní produkce mléka“, „Metodika pro odchov a zkoušky vlastní užitkovosti býků masných plemen skotu“ a „Řád plemenné knihy galloway“. Sporné případy související s tímto šlechtitelským programem řeší a rozhodnutí vydává Rada plemenné knihy plemene galloway.

v Praze dne 10. 2. 2016

RŮSTOVÉ PARAMETRY

Standard výšky GA

býci ve věku od 6 do 24 měsíců

body	rozpětí	
	min.	max.
1		2,3
2	2,3	2,7
3	2,7	2,9
4	2,9	3,2
5	3,2	3,4
6	3,4	3,6
7	3,6	3,9
8	3,9	4,1
9	4,1	4,5
10	4,5	

jalovice ve věku od 6 do 24 měsíců

body	rozpětí	
	min.	max.
1		2,4
2	2,4	2,8
3	2,8	3,0
4	3,0	3,3
5	3,3	3,5
6	3,5	3,7
7	3,7	4,0
8	4,0	4,2
9	4,2	4,6
10	4,6	

Standard hmotnosti GA

býci ve věku 171 - 290 dnů

body	rozpětí hm. 210 d	
	min.	max.
1		180
2	181	195
3	196	206
4	207	216
5	217	224
6	225	233
7	234	243
8	244	254
9	255	269
10	270	

jalovice ve věku 171 - 290 dnů

body	rozpětí hm. 210 d	
	min.	max.
1		126
2	127	143
3	144	155
4	156	165
5	166	175
6	176	184
7	185	195
8	196	207
9	208	224
10	225	

Standard hmotnosti GA

býci ve věku 291 - 450 dnů

body	rozpětí hm. 365 d	
	min.	max.
1		248
2	249	271
3	272	288
4	289	303
5	304	316
6	317	330
7	331	358
8	359	374
9	375	385
10	386	

jalovice ve věku 291 - 450 dnů

body	rozpětí hm. 365 d	
	min.	max.
1		212
2	213	229
3	230	243
4	243	253
5	254	263
6	264	273
7	274	284
8	285	296
9	297	314
10	315	

Standard hmotnosti GA

Býci nad 24 měsíců

věk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
24	do 320	332	360	401	430	459	500	528	540	
30	420	432	460	501	530	559	600	628	640	
36	510	522	550	591	620	649	690	718	730	
42	580	592	620	661	690	719	760	788	800	
48	640	652	680	721	750	779	820	848	860	

Plemenice nad 15 měsíců

věk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15	do 250	270	284	296	308	319	331	345	365	
16	263	283	297	310	321	332	345	359	379	
17	277	296	311	323	334	345	358	372	392	
18	289	309	323	336	347	358	371	385	405	
19	295	317	333	347	359	372	386	401	423	
20	308	330	345	359	372	384	398	414	436	
21	320	341	357	371	384	396	410	426	448	
22	331	353	369	383	395	408	421	437	459	
23	342	364	380	394	406	419	433	448	470	
24	353	375	391	405	417	430	444	459	481	
25	364	386	402	416	428	441	454	470	492	
26	368	392	410	425	438	452	467	485	509	
27	378	402	420	435	448	462	477	495	519	
28	388	412	429	444	458	472	487	505	529	
29	391	417	436	453	468	483	499	518	545	
30	400	426	445	462	477	492	508	527	554	
36	438	466	487	504	521	537	555	575	604	
42	471	500	520	538	554	571	588	609	638	
48	483	514	536	555	573	590	609	631	662	
54	486	519	542	563	582	601	621	645	678	
60	489	522	546	567	585	604	625	649	681	
> 61	490	523	547	567	586	605	625	649	682	

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA ŠLECHTITELSKÉHO PROGRAMU

Galloway

plemenný býk - forma "black"

plemenný býk - forma "white-park"

kráva - forma "belted"

kráva - forma "dun"

kráva - forma "black"

tele - forma "dun"